

Geografia regionu

Autor: Halina Karaś

Krajna to region historyczno-kulturowy w Polsce północnej na pograniczu Wielkopolski i Kaszub o burzliwych dziejach, kraina geograficzno-przyrodnicza. Choć wyodrębnia się gwary krajniackie, to jednak Krajna nie tworzy wyrazistej jednostki dialektologicznej, gdyż gwary tego regionu stanowią językowe przejście od Wielkopolski do Kaszub, mało mają w związku z tym cech swoistych i są bardzo zróżnicowane. Krajnę jako obszar pograniczny między Wielkopolską i Kaszubami zalicza się bądź do Wielkopolski północnej, bądź do Pomorza. Historycznie jednak nie udowodniono, gdzie przebiegała granica między plemionami Polan i Pomorzan (czy stanowiły ją bagna nadnoteckie, które geografia regionalna uznaje za naturalną granicę Wielkopolski i Pomorza). Nie do końca zatem uzasadnione są przytaczane w wielu pracach stwierdzenia, że Krajna to kraina historyczna, która początkowo należała do Pomorza, ale od XIV wieku uznaje się ją za część Wielkopolski w związku z ekspansją Wielkopolski na Pomorze. Teza Kazimierza Nitscha i innych badaczy o szerszym niż dziś zasięgu kaszubszczyzny i powstaniu gwar krajniackich na {D substracie} kaszubskim nie została umotywowana w świetle późniejszych badań (zwłaszcza nad Atlasek językowym kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich). Obszar Krajny zajmuje ponad 3500 km. Położony jest między 53°05' a 52° 50' szerokości geograficznej północnej oraz między 16°45' a 17°50' szerokości wschodniej. Jej granice wyznaczają rzeki: Gwda od zachodu, Noteć od południa, Brda od wschodu i Dobrzyńka, Kamionka oraz Orla od północy. Na ogół pokrywają się one z dawną ziemią nakielską (powiatem nakielskim), czyli jest to obszar właściwej Krajny. Dziś Krajna to pojęcie historyczne i geograficzno-przyrodnicze. Pod względem administracyjnym nie tworzy ona żadnej jednostki, gdyż należy do czterech województw (zob. Mapa Krajny z granicami administracyjnymi): kujawsko-pomorskiego (Kamień Krajeński, Sępólno Krajeńskie, Więcbork, Nakło nad Notecią), pomorskiego (Debrzno), lubuskiego (Strzelce Krajeńskie) i wielkopolskiego (Złotów). Geograficznie Krajna to przede wszystkim Pojezierze Krajeńskie, które przecinają biegnące równoleżnikowo ciągi moren czołowych, w niektórych punktach przekraczają 160 m n.p.m. Jeziora mają taki sam układ lub też – gdy wypełniają dna rynien subglacialnych – ułożone są prostopadle do przebiegu moren. Na Pojezierzu Krajeńskim utworzono Krajeński Park Krajobrazowy ciągnący się pasem od Kamienia Krajeńskiego do Więcborka. Krajna to obszar rolniczy z dużymi kompleksami leśnymi, bez wielkich miast (najbliżej jest do Bydgoszczy położonej na południe od Krajny). Do najważniejszych miejscowości regionu należą: Nakło nad Notecią (19 295 mieszkańców) – historyczna stolica Krajny, Złotów (18 430 mieszkańców), Sępólno Krajeńskie (9 368), inne ważniejsze miejscowości Krajny to miasteczka kilkutysięczne Więcbork (5 973), Wyrzysk (5 263), Krajenka (3 609), Łobżenica (3 211), Kamień Krajeński (2 372). Muzeum Ziemi Krajeńskiej znajduje się w Nakle nad Notecią, natomiast w Złotowie działa Muzeum Ziemi Złotowskiej.

Źródła: Adam Dylewski, Krajna, [w:] tegoż, Wielkopolska, Warszawa 2007, s. 124-127. Elżbieta Dzikowska, Odkrywamy Krajnę, [w:] tejże, Groch i kapusta, czyli podróżuj po Polsce, Warszawa 2005, s. 228-251. Kwiryna Handke, Odrębności leksykalne Krajny, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” 1967, s. 141-155. M. i Z. Hoffowie, Przez krainy Pojezierza Pomorskiego, Warszawa 1973. K. Ślaski, Granica wielkopolsko-pomorska w okresie wczesnego feudalizmu, PZ 1954, nr 1-2. Janusz Umiński, Pojezierze Krajeńskie, Warszawa 1991. Grzegorz Ziółkowski, Jolanta Dylawerska, Przyroda Krajny Złotowskiej, 2004. Zygmunt Zagórski, Gwary Krajny, Poznań 1964. <http://pl.wikipedia.org/wiki/Krajna> (z dnia 3.11.2009)

Fotografie: Piotr Wysocki